

Allande Sokarros

Gure esku ez den instituzionalizazioaren zepoa

Zuberoako Ûhaitza kultur etxearen inguruko gorabeherak direla eta, ohartu naiz, beste aldi batez gehiago, zelako hautemate ezberdintasun handiak izaten ahal diren Ipar eta Hego Euskal Herriko bizilagunen artean, baita euskal kultura alorrean jardule edo aditu direnen artean ere. Orain dela 22 urte, Herriko Hitzarmena deitutako go-goeta lan zabal eta sakon batetik sortu zen Ûhaitza, Zuberoan euskal kulturari bultzada bat emateko helburuarekin. Sortu zen garai haietan eta ondorengo 10-15 urteetan, nekezia eta traba ugariren artetik, eginkizun honi, nola edo hala, eutsi ziola erran daiteke. Euskal Kultur As-teak prestatzea, euskarazko antzerkilarak Zuberoan ikusgai ematea, kantaldiak antolatzea, argitalpenak aurrera eramatea, tresnak eta zerbitzuak kultur elkarteen esku ezartzea, koordinazio lana egitea... Ûhaitzak hainbat urteetan egindako lana ez da makala izan. Orduan bai, zalan-tzarik gabe, euskal kultur etxe bat zen.

Gerora, tamalez baina, etorriko ziren beste garaiak, itxura eta errealtatea bereiztu egingo zituztenak, euskal kultur etxe izen horretatik, euskal adjektiboa desagertarazi egingo zutenak. Garai haiek hasiko ziren kultura lana profesionaltzearrekin eta instituzioen menean jartzearekin. Makurra iritzi diodan bilakaera horretan erantzukizun handia dauka, nire ustez, Euskal Kultur Erakundeak. Honek hazi egin du euskal kultura lan onik, «kalitatezko-rik», beste kulturen parekorik ez zitekeela izan, profesionalizatzerik gabe. Profesionalizazioak, berez, diru ahalak behartzen ditu eta hauek nork dauzka eskuetan... fran-ziar Estatuko erakundeez aparte?

Horrela, arian-arian, eta beharbada bere arduradunak gehiegi ohartu gabe ere, Ûhaitza eguneroko euskal kultu-

raren xendetatik desbideratu egin zen, diruz nasai asko lagundutako «kultura unibertsalaren» bideetan ibiltzeko. Kultura unibertsal deritzoten horretan, euskal sorkuntzako obrek ere euren lekua daukatela iritzi diotenik izango da, seguraz ere. Alabaina, zein dira Ûhaitzak jasotako instituzioen dirutik lortu duten euskal kulturako obrak... asko eta asko kostatu dutenak ez badira izan... PRO-FE-SIO-NA-LAK, alo? Nire ikuspuntu hau karikaturazkoa dela pentsatuko dutenei, galdera sinple bat egingo nieke. Zergatik, bada, uste dute Zuberoan euskal kultur alorrean jardule diren elkarteak eta jendeak, Ûhaitzaren ingurutik alde egin dutela, azken 10 urteotan? Niretzat erantzuna argi da: kultura instituzionalizatu, profesionalizatu honetan ez baitzuten euren euskaltzale asmoen gauzatzerik ikusten.

Erreka txikietatik haziko da ùhaitza

Badago, gainerat, beste kontu bat Ûhaitzaren desbideratze honetan nahiko larria antzematen dudana. Hau da, bultzatu dituen euskal kulturako lan ugari turismo jardueraren eskuko ezarri dituela, gure kultura «hobeki ezagutarazteko» aitzakiapean, Zuberoako Turismo Ekintzetxearekiko elkarlanaren bitartez. Gure kultura besteenganatzea oso egitasmo ona dela deritzot, baina geuk, euskal kultura hazten eta biziarazten dutenek aukeratutako jokabideak izan behar du eta ez, ia-ia baliapen soil honetarako asmatuta dauden «prestigiozko» obra zenbaiten sortzeko jokae-ra hutsala. Hau ez da nor bere harresietan gerizatzea; hau da euskal kultura bizidun baten jardulea izatea burutik buru. Hau da gure kultura aukeren jabe izatea eta ez, ordea, kultura hau diruaren legepean ezartzea, are gehiago diru emaileak euskal kulturari arrotz izanda.

Gauzak argi dira: kultura alorrean, beste sail orotan bezala, gure kontuak geuk behar ditugu eskuetan hartu. Horretarako, nahitaezkoa da gure eskuetan izango diren instituzioez jabetzea, hauek baitira, argi denez, egokienak izango gure beharrei, gure premiei, gure helburuei erantzuteko. Hori guztia lortzea borroka politiko bat da eta badakigu oraindik luzea eta zaila izango dela. Anartean, eus-

kal kultura hazi egin behar dugu eta, nire ustean behintzat, elkarrekiko gogoetatzearen eta aukerak egitearen aldean berriro ibiltzen ikasi behar dugu. Hori da, behar bada, Zuberoan berbultzatzen hasia dena, Ûhaitza errekaratzeraz zihola ohartuta, euskal kultur munduko elkarte arduradunek biltzeari ekin diotelarik, galdera xume baina hain funtsezko honi erantzun bat emateko xedez: «Euskal kultura nola bermatu Zuberoan?». Irudi batekin kontu honi amaiera bat ematearren, errango nuke erreka txiekietako urek dutela ùhaitz oparo bat hazten eta ez gure itozeko asmoan gain horietatik botatako diruoldeek.

Aitzina... *Pika!*

Jakin honen arduradunek euskal kultur balantzearen zenbaki berezi honentzako jarritako arauak hautsi egingo ditut —agian ez didate gaizki hartuko?—, pasa den urtean jazotako gertakari bat aipatzeko orde... izatekoa den gertakizun baten berri emango baitut! Lerro hauek irakurlearen begi aurrean izango direnerako, lau haizetara jakiterat emango da *Pika* izeneko euskarazko hilabetekari bat plaza-ratu egingo dela Ipar Euskal Herrian. Haurrentzako —zehazki 8 eta 12 urte bitartekoentzat— hilabetekari bat izango da, hain zuzen ere, *Pika*, eta Zuberoa izango du sorgune. Haurrentzako aldizkari bat sortu, oraindik denen gogoan delarik *Xirrista*-ren porrot egitearen oroitzapen samina? Erotuta al dira zuberotar horiek, ala?

Ez, ez, lasai... *Xirrista*-ren tamalezko esperientziak zerbaitentzako balio izan du eta *Pika* proiektuari lagunduko lioke hutsegite berdinetatik saihesteko. Ezen, *Pika*-ren kontzeptua erabat ezberdina da. Haurrentzako *euskarazko* hilabetekari bat izango da eta ez haurrentzako *euskal* aldizkari bat. Hitz ezberdintasun hauek ñabardurak direnik ez pentsa. Ezen, argi erraiteko, *Pika* ez da Ipar Euskal Herrian eta Ipar Euskal Herriarentzako soilik asmatutako produktu bat eta bai, ordea, frantses Estatuan nahitaez sartuta gauden herri zenbaiten arteko elkarlana. Zehazki, Biarnoko okzitaniarrek burututako asmo bat da honen guztiaren abiapuntu, hauek, orain dela jada 5 urteotan,

Plumalhon (Lumatxoa) izeneko haurrentzako hilabetekaria argitaratu ematen baitute, gaskoinerako eta proventzalerako bi bertsiotan.

Iragan ekainaz geroztik, Britainiako *Louarnig* (Azeria) hilabetekaria argitaratzen da, bertakoek moldatua, noski, baina... Okzitaniako *Plumalhon*-en eduki berdina berdinarekin. Bide honetatik ibiliko dira Korsikako *Aio* (Aupa!) eta Euskal Herriko *Pika*, hots, haurrentzako hilabetekari hauek guztiek eduki berdina izango dute baina hizkuntza ezberdinetan agertuko dira. Kontzeptu honek bideragarritasunik izan dezan, barrukoak behar du guztiontzako interesik izan eta guztion ekarpenez moldatuta izan. Hala izan nahi du, behintzat, egitasmoak, eta partaide bakoitzari tokatzen zaio errealitate bihurtu dadin.

Bakoitzaren ekarpenaz haziko den lan bateratua

Adibide batekin nire hitz hauek argitzearren, 2000ko azaroko *Plumalhon* eta *Louarnig*-en salgaitako zenbakiak, *Aio*-ren 0 zenbakiak eta *Pika*-ren 00 zenbakiak honelaxe mamituta zeuden: Okzitaniakoek egina zen komikietatik bata eta bretoiek bigarrena, Henri Dunant Gurutze Goriaren sortzailearen aipamen zehatza *Plumalhon*-eko taldeak egina zuen eta Muga Gabeko Medikuek erakundeaz moldatutako erreportaia *Louarnig*-ekoen lana izan zen. Antzeko banaketa hautematen zen hilabetekariko beste gaietan: abereen eta basapiztien argazki hartzaile baten lanaren kontakizuna, baserri gune bateko mediku baten egunerokoaz ipuin bat eta bi joko. Pentsatzekoa da, eta espero izatekoa ere, *Aio* eta *Pika* proiektu honen bidelagun izango direlarik, lanaren banaketa zabalagoa izango dela eta eduki bateratuari bakoitzaren ekarpen aberats eta oparoagoa gongo dela.

Proiektu honen bultzatzaile ezberdinen arteko harremanerako hizkuntza zein ere lanerakoa frantsesa izango da. Ez al da ordain ederra izango, bretoien, korsikarren, okzitaniarren eta euskaldunen kultur nortasunak eta herri-izaerak berak deusezteko xedeetan bortxaren bortxaz

sakatu ziguten frantses hizkuntza hori bilakatu egin dadin, nahitaez, gure kulturen arteko elkarlanaren bitarteko? Bakan batzuk egongo dira, noski, zinkurin egile, hori ez dela «euskal naziotasuna» kontuan hartzen duen egitasmo bat, frantses Estatuaren markoan bideratutako proiektu bat dela, eta nik dakita zer oraino... Ametsetarik lukainka egile hauei errango nieke, nire partetik inporta zaidana dela Euskal Herriko haurrek aukerarik izan dezaten euskaraz irakurgai izango diren jakitate gai interesgarriez haziak izateko.

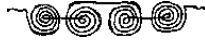
Xiberoko Botzak eraiki beza... bere egoitza

Eraikia izanen da, hain zuzen ere, lerro hauek irakurgai izango direnerako Xiberoko Botza Zuberoako euskal irratien egoitza berria. Hobeki esatearren, Mauleko kale nagusian, Victor Hugo karrikan kokatuta den etxe baten lehen solairuko barne zaharberrietuan jarria izango da urte honen azken egunetarako. Beraz, gertakizun bat dizuet berriz ere aipatuko. Xiberoko Botzaren lantoki berriak eta orain artekoak ezer gutxi daukate antzekorik. Posta alboko leku hertsitik eremuz bikoiztutako lantokietara aldatuko dira irratiko langile eta arduradunak. Etxe horretan bertan gainerat *Zinka* taberna badago jadanik eta beste elkarteren batek edo bestek babeslekurik izan dezake.

Lan baldintza nabarmen hobetuetan, Xiberoko Botzak jarraikiko dio, beraz, bere sorreratik bultzatutako lan esker-gari: Zuberoa bizidun baten oihartzuna zabaltzen. Bera ere bizitasun honetan partaide da eta ez gutxi. Bere egoitza berraren lanen ordainketaren diru bilketako kanpaina bera ere izan da euskal kultur ekimen askoren aitzakia, kantaldi bat zela han, apairu bat hemen, edo antzerki bat, edo bertso saio bat, Ipar Euskal Herrian nahiz hegoaldean zehar. Antolakuntza hauek guztiak boluntario andana baten emaitzak izan dira eta beste behin gehiago erakusterat eman dute elkartasuna ez dela hutsezko hitza eta izaera euskal gizartean eta bereziko euskaltasunaren munduan.

Xiberoko Botzaren laguntzaileen artean, besteek gaizki hartu gabe, aipamen berezi bat egin beharra balitz,

Muskildiko gazteak laudorioztatuko nituzke. Benetan, alimaleko lana egin dute, bai egoitzako eraberritze lanetan, bai kanpainako jardueretan eta hau guztia dohaintasun osoz, jakina. Bere euskaltasunari zentzu bat ematen dion gazteria bat da, zinez, Muskildikoa, eta Xiberoko Botzaren egonleku berria ikuskatzerat etorriko zaretenok, muskildiar gazte horien esku-hartze oso handiaz gogoratuko zaretelakoan nago. Bisitaldi horretan erakutsiko dizuete, ziur aski, emanaldiak jendaurrean egiteko gela handia. Hau izango da Xiberoko Botzaren egoitza berriaren ekarpen handienetatik bat, saioak jende aurrean egingo diren gela honek lotura are sendoagoa egingo baitu irratia eta haren entzuleen artean. Entzuleak baino gehiago, azken finean, jarduleak, parte-hartzaileak nahi eta merezi baititu Xiberoko Botza bezalako irradi batek.;

Andres Urrutia

Alferkeriarekin, oro nekhe dira; lanarekin oro erretch dira. Esaldi biribila —esan nuen nire bostean—, egitekoak eta eginak ondo bereizten dituena. Mahai gainean zegoen liburuak halakoxea zuen azaleko goiburua. Liburua —edo hobeto esanda, liburutxoa—, kanpoaldean behinik behin, horixka zen, aspalditik ihartuta dagoenaren erakusle. Bazter batean ere, ageri-agerian, jarraikoa: *Sos batean saltzen da bakarra.* Erdi-erdian eta letra larrietan, *Almanaka*; hizki txikiagoetan, *berria*. Apartekorik ez, *Euskarazko egunaria* esamoldea. Urtea, dena den, ezin goitik edo behetik nabarmendu, ezta albotik gaineratu ere. Beharbada, aspaldiko urteetan idatzia zen hura, eta norbaitek, ahazturik edo, liburu-denda hartako zoko batean utzia.

Edukiak, beraz, bazekarren bere garramuratxoa. Menturaz, argitalpen harrigarriren bat ere tartean izan zitekeen,